

अपठित गद्यांश एवं पद्यांश

डॉ ज्ञानधर भारती

अपठित शब्द का अर्थ है – जो कभी पढ़ा न गया हो । अर्थात् जिसको छात्रों ने पहले कभी अपनी पाठ्य-पुस्तक में पढ़ा नहीं है । अपठित गद्यांश एवं पद्यांश पर आधारित भाषा या भाव-बोध सम्बन्धी प्रश्न पूछे जाते हैं। पूछे गये प्रश्नों के उत्तर छात्रों को उसी गद्यांश या पद्यांश के आधार पर देने होते हैं ।

अपठित गद्यांश

मानवजीवने चरित्रस्याधिकं महत्त्वं वर्तते । यः मनुष्यः सदाचारी भवति, स चरित्रबलेनैव स्वजीवनं सफलं करोति । दुराचारी पुरुषः दुराचारेण लोकनिन्दां प्राप्नोति अनेकानि कष्टानि चानुभवति । अतः सर्वैः जनैः स्वचरित्रनिर्माणमवश्यं कर्तव्यम् । चरित्रं नामारोग्यसुखसम्पदां मार्गः कथ्यते । वित्तन्तु गमनागमनशीलं भवति । यस्यागमनं तस्य गमनमिति सुनिश्चितम् । किन्तु गतं वृत्तं नायाति पुनः ।

- प्रश्न 1— उपर्युक्त गद्यांश के लिए उचित शीर्षक संस्कृत में लिखिए ।
2— मानवजीवने अधिकं महत्त्वं कस्यास्ति ?
3— पुरुषः दुराचारेण किं प्राप्नोति ?
4— रेखांकित अंश का अभिप्राय हिन्दी में लिखिए ।

अपठित पद्यांश

उदेति सविता ताम्रस्ताम्रः एवास्तमेति च ।
सम्पत्तौ च विपत्तौ च महतामेकरूपता ॥

- प्रश्न 1—उक्त श्लोक का उचित शीर्षक संस्कृत में लिखिए ।
2—महतां जनानां का विशेषता आस्ति ?
3—उदय-समये सूर्यस्य वर्णः कीदृशः भवति ?
4—रेखांकित अंश का अभिप्राय हिन्दी में लिखिए ।

अपठित गद्यांश

सत्यस्य बलेनैव समाजस्य देशस्य च कल्याणं भवति । यदि सर्वे जनाः असत्यवादिनः भवेयुस्तदा लोकस्य स्थितिरेव भवितुं न शक्यते । प्राचीनकाले भारतस्य प्रजाः सुखसमृद्धिपूर्णाः आसन् । तस्य मुख्यकारणं सत्यव्यवहारः एवासीत् । साम्प्रतिके युगे मानवेषु अशान्तिक्लेशादिकं यद् दृश्यते । तत्सर्वमसत्यव्यवहारेणैव भवति ।

- प्रश्न 1— उक्त गद्यांश का संस्कृत में उचित शीर्षक लिखिए ।
2— यदि सर्वे जनाः असत्यवादिनः भवेयुः तर्हि किं स्यात् ?
3— प्राचीनकाले समृद्धेः किं कारणमासीत् ?
4— रेखांकित अंश का अभिप्रायः हिन्दी में स्पष्ट कीजिए ।

अपठित पद्यांश

अल्पानामपि वस्तूनां संहतिः कार्य-साधिका ।
तृणैर्गुणवत्त्वमापन्नैर्वध्यन्ते मत्त-दान्तिनः ॥

- प्रश्न 1— उक्त श्लोक का उचित शीर्षक लिखिए
2— मत्त-दान्तिनः कैः वध्यन्ते ?
3— अल्पानामपि वस्तूनां किं महत्त्वं वर्तते ?
4— रेखांकित अंश का अर्थ स्पष्ट कीजिए ।